

Ганна Барвінок.

(Посмертна записка).

Надрукована вчора у нас тривожна телеграма про стан здоров'я Ганни Барвінок пророкувала сумний кінець. Людині в тому віці, який мала за плечима небіжка-письменниця, й невеличка слабкість служить за грізне мemento mori, а то ж далеко небезпечніша була звістка. І страхи справдилися. Друга телеграма принесла звістку, що вчора, 23 іюля, Ганни Барвінок не стало.

В особі небіжки зійшла в могилу остання заступниця того славного покоління на Волині, що на власні очі бачило первістки нашого національного відродження, перші проблески української думки, перводит нашої поезії. Це було немов живе кільце, що єднало в одному ланцюзі наше покоління з давно минулими часами — часами Квітки, геніального Кобзаря, Кирило-Мефодієвського братства, часами широких надій та гріхих розчарувань і занепаду потім. Багато великої ваги подій перейшло перед очима у цього останнього свідка нашої давньої давнини й чимало ще цікавого могла б повідати про неї нам Ганна Барвінок, як би смерть не склепила вже на-віки її очі й уста. Дружина Куліша, вірна до самозабуття пам'яті свого подружжя, і сама вона була не останньою діячкою на полі рідного письменства, на якому полишила замітний слід своїми белетристичними творами.

Олександра Кулішева (псевдоніми: Ганна Барвінок та Нечуй-вітер), з роду Вілозерських, народилася 23 квітня 1828 року на хуторі Мотронівці під Борзною, — там, де прожила опісля більшу частину свого довгого віку й де упокоїлась. Рід Вілозерських визначався своїм розумом, інтелігентністю та українським патріотизмом, і дівчина росла в малку в рідній атмосфері, серед гарних і приязних відносин до простого народу, серед етнографічної обстановки старої України. Наука, звичайна тоді для паночок по небагатих панських оселях, наука в сільському пансіоні пані Козакової, не тільки не одірвала молоду дівчину од рідного ґрунту, а ще більше, можна сказати, її до його прив'язала. До того ж кругом жили люди, що більш-менш свідомо вже починали ставитись до свого рідного:

близьким сусідом Білозерських був безталанний Віктор Забіла, якого доля навіть звязала трагічно з цією родиною; брат Олександри, Василь, опісля брав участь у Кирило-Мефодієвському товаристві й був за редактора „Основи“; нарешті з р. 1843-го в Мотронівці являється Куліш, що на-віки поєднав свою долю з долею майбутньої письменниці. Все це сприяло тому, що Олександра Білозерська вийшла на свідою українку, хоч спершу певне й не марила про те, щоб стати письменницею. Незасливого для України року 1847-го вона одружилась з Кулішем (за боярина був Шевченко) й молоде подружжя рушило до Варшави, а там—замість наукових студій по закордонних університетах настало нудне заслання в Тулі та бідкування на чужій стороні. Вагали з того часу й до самої смерті Куліша, р. 1897-го, Ганна Барвінок вірно діяла все, що доля посилає чоловікові, та й по смерті його утворила просто культ свого чоловіка, запопадливо збираючи все, що торкалося його пам'яті. Немов не було в неї власного життя, немов жила вона тільки тим, що лишилося їй од її славного подружжя. Останньою справою, якій вона віддалася з молодечим захопленням, було повне видання Кулішевих творів, якого вийшло п'ять томів під редакцією д. Каманіна.

Твори самої Ганни Барвінок надруковано у Києві р. 1902-го під заголовком „Оповідання з народніх уст“ з передмовою В. Грінченка. Це великий том, що містить 30 оповідань, але не все в йому зібрано, що вийшло з-під пера невтомної письменниці. До останнього часу вона не винукала пера з рук, не кадаючи працювати для того письменства, якому послужили вони добре вкупі з своєю дружиною.

Перші друковані твори Кулішевої належать до р. 1860. В збірнику „Хата“ Куліш надрукував між иншим і два оповідання за підписом Ганни Барвінок: „Лихо не без добра“ та „В-осени літо“, додавши до їх і передмову, в якій досить правдиво зазначено прикмети літературної манери авторки й розказано, як повстали ті перші спроби. Авторка, як зазначив Куліш, записувала розмови селян і з того й складала свої простенькі оповідання. Сама Ганна Барвінок опісля додавала, що почала вона це робити під впливом Куліша, що навчав її, як записувати, давав поради і не без того, щоб не помагав і в коректуванні її творів. З другого боку, на оповіданнях Ганни Барвінок одбилися і чисто літературні впливи. Найвизначнішою постаттю в нашому повістярському письменстві під той час, коли почала писати Ганна Барвінок, була М. Марковичка (Марко Вовчок),—під неї хилився мало не всі тодішні наші

проваїки. Не диво, що й Ганна Барвінок так засвоїла собі манеру Вовчкову, що не могла од неї визволитись аж до останніх часів. Здебільшого оповідання Кулішевої—це немов стенографічні записи етнографічних матеріялів, до яких тільки де-не-де торкнулась рука художника, щоб округлити їх та надати їм більш обробленості. Ганна Барвінок переважно торкається родинного життя й стосунків у нашому селянстві, а з цієї сфери доля жінки найбільш цікавить. „Поетом горя жіночого“ назвав Ганну Барвінок автор найкращої критичної розвідки про неї і це справді добре характеризує і зміст і напрям її творів. В її оповіданнях мало не скрізь стає перед нами селянка з усім своїм безталанням, з своєю мовою, своїми потребами й інтересами. Авторка скрізь не виходить наперед своєю особою, даючи слово самим персонажам, і це окутує твори Ганни Барвінок покривалом якоїсь інтимної широти та безпосередності. „Уважне око знайде по оповіданнях нашої авторки скрізь розкидані дуже коштовні риси нашого народного життя“,—писав про оповідання Ганни Барвінок Грінченко.—„Одні оповідання її оброблені більш артистично, більш вони цілі і сюжетом, і добором деталей,—це тоді, як авторка відкидає все зайве, що не належить до сюжету („Перемогла“, „Не було змалку, не буде й до останку“, „Русалка“), в інших же багато одхилень на бік, розмов зовсім не належних до теми, як от напр., в „Правданці баби Ворца“ або в „Молодичій боротьбі“, найбільше в першій: треба доброї уваги, що не впустити ниточки оповіді“. Проте навіть найслабші оповідання Ганни Барвінок мають свої позитивні сторони: вірність деталей та чудова, просто таки жива й образна мова, пересипана приказками та широкими народними виразами, надає їм інтересу коштовних матеріялів для спізнання народного побуту. З їх просто вичувати можна народне життя і з цього погляду рідко який автор постачає таке словесне багатство, яке бачимо у Ганни Барвінок.

„Подвигом добрим потрудихся“—так могла б сказати про своє життя небижка: справді-бо робила вона, скільки снаги мала, для рідного письменства, і в йому завжди займатиме хоч і не першорядне, але все-таки поважне й почесне місце.

Сергій Ефремов.

ПО РОСІІ.

— Зміна уставу духовних академії. Засідання синоду 21 юля було присвячено обміржуванню проєкта про зміну устава духовних академії, виробленого особливною нарадою про реформу духовної школи. Живий обмін думками викликало питання, висловлене архієпископом Антонієм, який порадив внести в устав академії обо-